

6. Круш П.В. Внутрішній економічний механізм підприємства : [навч. посіб.] / П.В. Круш. – К. : Ника-Центр, 2006. – 387 с.
 7. Лаврик О.Є. Оптимізація структури капіталу як фактор довгострокового зростання ринкової цінності бізнесу / О.Є. Лаврик // *Фінанси підприємств*. – 2007. – № 3–5. – С. 106–113.
 8. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / А.М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2004. – 546 с.
 9. Семенов Г.А. Фінансове планування і управління на підприємствах : [навч. посіб.] / Г.А. Семенов, В.З. Бугай. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.

УДК 338.48

Левицька І.В., д.е.н., професор
*Вінницький торговельно-економічний інститут
 Київського національного торговельно-економічного університету*
Постова В.В., асистент
*Вінницький торговельно-економічний інститут
 Київського національного торговельно-економічного університету*

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

Левицька І.В., Постова В.В. Основні поняття та значення підвищення економічної ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування. У статті проведено аналіз основних понять та значень підвищення економічної ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування. Наведено класифікацію інновацій машинобудівних підприємств та розроблено модель інноваційної діяльності даних підприємств. Аналіз інноваційної діяльності сучасних промислових підприємств показує, що впровадження та реалізація інноваційних проектів можливі з різним ступенем економічної ефективності, яка багато в чому залежить від якості прийнятих управлінських рішень.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційні проекти, підприємства машинобудування, класифікація інновацій, модель інноваційної діяльності, інноваційний процес.

Левицкая И.В., Постовая В.В. Основные понятия и значение повышения экономической эффективности инновационной деятельности предприятий машиностроения. В статье проведен анализ основных понятий и значений повышения экономической эффективности инновационной деятельности предприятий машиностроения. Приведена классификация инноваций машиностроительных предприятий и разработана модель инновационной деятельности данных предприятий. Анализ инновационной деятельности современных промышленных предприятий показывает, что внедрение и реализация инновационных проектов возможны с разной степенью экономической эффективности, которая во многом зависит от качества принимаемых управленческих решений.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационные проекты, предприятия машиностроения, классификация инноваций, модель инновационной деятельности, инновационный процесс.

Levytska I.V., Postova V.V. Basic concepts and importance of increasing the economic efficiency of enterprises innovative engineering. The article analyzes the basic concepts and values ekonominoi increase the effectiveness of innovation engineering enterprises Classification innovation and engineering companies the model of innovative activity of the enterprises. Analysis of innovation of modern industry shows that the introduction and implementation of innovative projects possible with varying degrees of economic efficiency, which largely depends on the quality of management decisions.

Keywords: innovation, innovative design, machine building, classification of innovation, model innovation, innovation process.

Постановка проблеми. В основі вирішення проблеми сталого економічного розвитку країни лежить підвищення ефективності виробництва і забезпечення конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Якісні зрушення

в досягненні ефективності виробництва в сучасній економіці неможливі без інноваційної стратегії та тактики розвитку підприємства. Однак відсутність адекватних методів оцінки економічної ефективності й організаційного інструментарію на промислових

підприємствах країни стримує впровадження інноваційних проектів і виробництво нових продуктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищення економічної ефективності виробничо-господарської діяльності сучасних підприємств машинобудування пов'язано з безперервним прискоренням науково-технічного прогресу. Дослідженню інноваційної діяльності присвячено роботи багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Найбільш істотний внесок у формування науки про інновації зробили такі науковці, як: М.Д. Кондратьєв, Й. Шумпетер, А.І. Анчишкин, Т. Брайан, С.В. Валдайцев, Ф. Валента, С.Ю. Глазєв, Л.М. Гохберг, П. Друкер, П.Н. Завлін, С.Д. Ільєнкова, Я. ван Дейн, Г.І. Микерин, Г. Менш, В.Д. Мединський, Л.Е. Мінделі, В. Келле, А. Кляйкнехт, А. Койре, Й. Піннінгс, Д.І. Опарін, Б. Санто, П.Н. Тєся, Б. Твісс, Х. Фрімен, А.І. Пригожий, Р.А. Фатхутдінов, С.Ю. Ягудін, Ю.В. Яковець та ін.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є проведення аналізу основних понять та значень підвищення економічної ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування, проведення класифікації інновацій машинобудівних підприємств та розробка моделі інноваційної діяльності даних підприємств.

Виклад основних результатів. Інтерес до дослідження інноваційної діяльності сучасного підприємства диктується визначальним значенням технологічного розвитку як фактора його конкурентоспроможності. Можна виділити кілька фундаментальних передумов, які ставлять організацію перед необхідністю активізації інноваційної діяльності.

На думку багатьох учених-економістів, існує необхідність у відмінності таких категорій, як «нововведення» та «інновація». Особливо ця різниця проявляється під час прийняття правильного управлінського рішення на рівні господарюючого суб'єкта.

Впровадження нововведення становить невід'ємну частину інноваційної діяльності організації (це зазначають як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-економісти). При цьому інновації можуть здійснюватися незалежно від того, створено нововведення самим підприємством чи придбано як готовий продукт діяльності іншого розробника. Крім того:

- не всі дослідження і розробки дають позитивний результат;
- не всі позитивні дослідження і розробки впроваджуються в практику;
- часто відсутній прямий зв'язок між проведенням розробок і рішенням про впровадження нововведення, тобто розробки та їх впровадження організаційно розділені [1, с. 32].

Отже, дослідження і розробка не є тим елементом, без якого інноваційна діяльність підприємства втрачає свої основні характеристики.

Незважаючи на унікальність окремої інновації, можна виділити деякі якісні або кількісні характе-

ристики, що дають змогу класифікувати нововведення за певними ознаками. Класифікація є важливим етапом аналізу інновацій, оскільки дає змогу дати більш точну оцінку їх наслідків та науково обґрунтувати прийняте управлінське рішення.

Детальну й оригінальну типологію інновацій дав А.І. Пригожий. Він розділив їх:

- за типом нововведення: матеріально-технічні та соціальні, економічні та організаційно-управлінські, правові та педагогічні;
- за механізмом здійснення: одиничні, дифузійні, завершені і незавершені;
- за інноваційним потенціалом: радикальні, комбіновані, модифіковані;
- за особливостями інноваційного процесу: внутрішньоорганізаційні, міжорганізаційні;
- по ефективності: ефективність виробництва й управління, поліпшення умов праці та ін.

Стосовно господарюючого суб'єкта Д.А. Єндовицький і С.Н. Коменденко пропонують таку систему класифікаційних ознак [2, с. 98]:

- за видом об'єктів інноваційної діяльності розрізняють інновації-продукти та інновації-процеси. І окремо виділяють ринкові (маркетингові) інновації, які полягають в освоєнні нових ринків (сегментів ринку);
- за роллю в реалізації стратегічних цілей організації розрізняють поліпшувані та стратегічні інновації;
- за значенням для розвитку підприємства виділяють випереджаючі і наступні інновації;
- за термінами реалізації заходів: короткострокові, середньострокові, довгострокові та інновації з необмеженим тимчасовим горизонтом;
- за ступенем охоплення діяльності організації: локальні та комплексні;
- за роллю в процесі виробництва: основні і доповнюючі інновації;
- за значенням для даного напрямку діяльності: базисні, модифіковані і псевдоінновації.

Н.П. Городничев [3, с. 44] пропонує брати за основу класифікації такі системні ознаки:

- інновації на вході, тобто зміни у виборі і використанні сировини, матеріалів, машин і устаткування, інформації;
- інновації системної структури підприємства: управлінської, виробничої, технологічної;
- інновації на виході, тобто продукція, послуги, технологія, інформація.

Науково-дослідним інститутом системних досліджень пропонується класифікувати інновації також стосовно сфер діяльності підприємства: технологічні, економічні; торгові; соціальні; в області управління.

Як правило, у публікаціях, присвячених інноваціям, кожен автор наводить власну класифікацію. Можна відзначити і низку критичних зауважень на адресу тієї чи іншої класифікації [4, с. 105]. Так

І.Т. Балабанов ставить під сумнів вибір низки класифікаційних ознак. Класифікація А.І. Пригожина призначена скоріш для цілей управління інноваціями, теоретичного вивчення їх передумов і шляхів виникнення. Основна мета класифікації, розробленої Р.А. Фатхутдіновим, представляється в її використанні на макроекономічному рівні, а практичне значення належить скоріше до галузі управління інноваціями, ніж до області їх оцінки. Впровадження інноваційних технологій на промисловому підприємстві – це можливість і засіб сприяння її економічному розвитку. Завдання цього розвитку покладене в основу пропонованої автором класифікації інновацій (рис. 1) [5, с. 183].

Вона містить як традиційні класифікаційні ознаки, проаналізовані з позиції машинобудування, так і нові. При цьому слід підкреслити, що приводиться класифікація, розрахована на практичне застосування в області машинобудування – вдосконалення методів оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності підприємств промисловості.

Узагальнюючи і систематизуючи результати досліджень учених-економістів, виділено основні

критерії для класифікації інновацій. Так, на нашу думку, основними критеріями є:

- комплексність набору враховуваних ознак;
  - можливість кількісного або якісного визначення критерію;
  - наукова та практична цінність пропонованої ознаки.
- Використання наведених критеріїв дає змогу виділити основні ознаки для класифікації інновацій на промисловому підприємстві:

1. За роллю в реалізації цілей підприємства розрізняють стратегічні і поліпшувачі інновації:

1) стратегічні інновації створюють нові напрями діяльності або забезпечують функціонування наявних напрямів у довгостроковому періоді. Вони можуть і не бути унікальними для даної галузі промисловості, однак повинні створювати передумови для успішного ведення фінансово-господарської діяльності з урахуванням очікуваних у майбутньому змін зовнішніх умов;

2) поліпшувачі інновації проводяться як реакція на фактичну зміну зовнішнього середовища в рамках розвитку і вдосконалення наявних напрямів діяльності.

2. За значенням для даного напрямку діяльності: радикальні, модифіковані і псевдоінновації:

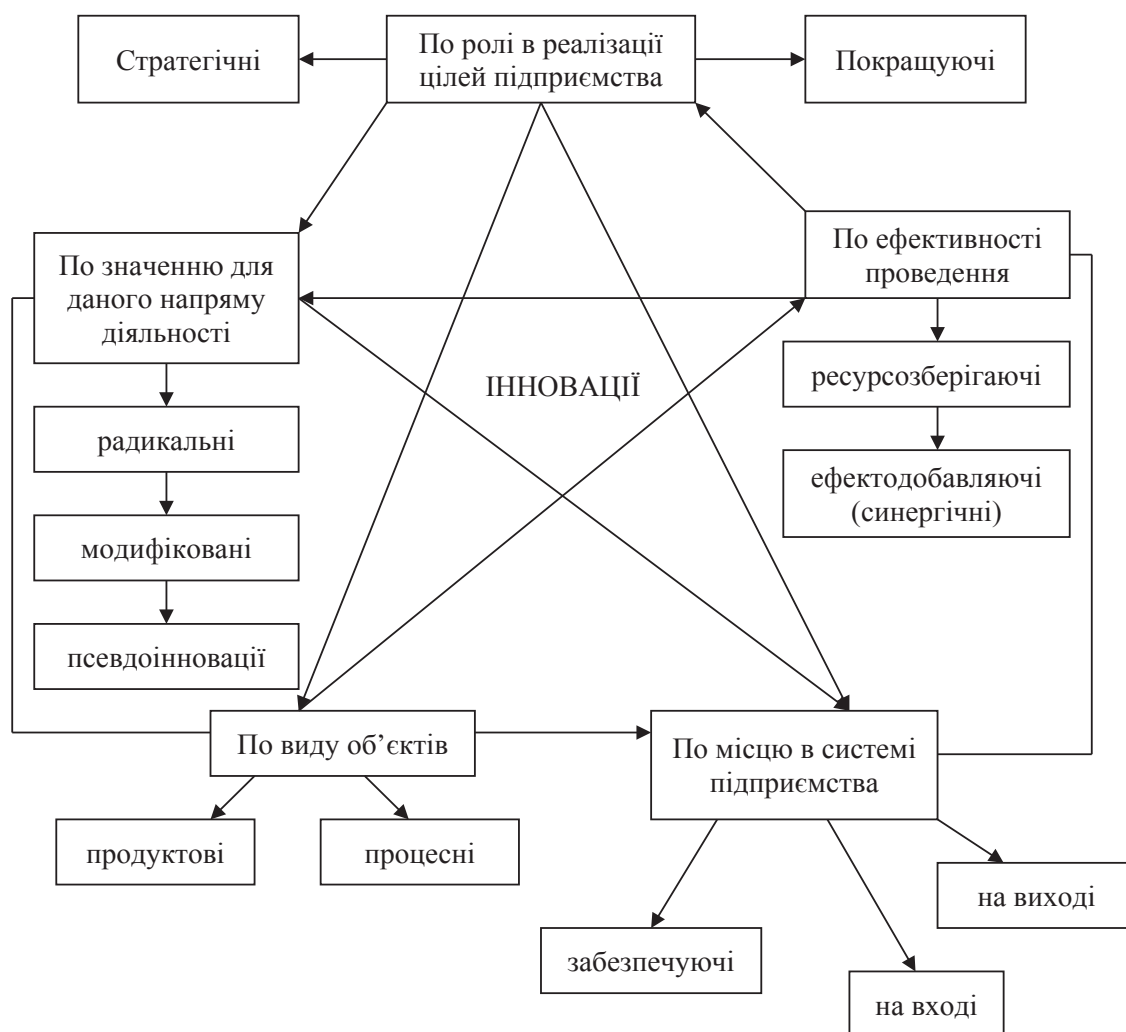

Рис. 1. Класифікація інновацій машинобудівного підприємства

1) радикальні інновації змінюють наявний напрям діяльності або формують новий напрям;

2) модифіковані нововведення проводяться в рамках удосконалення та розвитку базисних;

3) до групи псевдоінновацій слід віднести несуттєві зміни продуктів або процесів, які не мають нічого принципово нового і не створюють будь-яких додаткових переваг для споживачів. Проте псевдоінновації можуть служити важливим інструментом маркетингової політики постійного оновлення асортименту як потужного інструменту конкуренції на товарних ринках.

3. За видом об'єктів інноваційної діяльності можна виділити інновації-продукти та інновації-процеси:

1) продуктові інновації охоплюють упровадження технологічно нових або вдосконалених продуктів:

- технологічно новий продукт – це продукт, чії технологічні характеристики або передбачуване використання принципово нові або суттєво відрізняються від аналогічних раніше вироблених продуктів. Такі інновації можуть бути засновані на принципово нових технологіях або на поєднанні наявних технологій у новому їх застосуванні;

- технологічно вдосконалений продукт – це наявний продукт, якісні або вартісні характеристики якого були помітно поліпшені за рахунок використання більш ефективних компонентів і матеріалів, часткової зміни однієї або низки технічних підсистем;

2) процесні інновації включають розробку й упровадження технологічно нових або значно вдосконалених виробничих методів, включаючи методи передачі продуктів. Інновації такого роду засновані на використанні нового виробничого обладнання, нових методів організації виробничого процесу або їх сукупності. Такі інновації націлені, як правило, на підвищення ефективності виробництва або передачі наявної на підприємстві продукції, але іноді призначаються і для виробництва і поставки технологічно нових або вдосконалених продуктів, які не можуть бути проведені або поставлені з використанням звичайних виробничих методів.

4. За місцем у системі підприємства розрізняють: інновації на вході, обслуговуючі інновації, інновації на виході:

1) інновації на вході в підприємство припускають зміни у виборі і використанні сировини, матеріалів, машин і устаткування, інформації і т. д.;

2) обслуговуючі інновації – це інновації системної структури підприємства (управлінської, виробничої, технологічної, соціальної);

3) до інновацій на виході належать зміни продуктів, послуг, технологій.

5. За ефективністю проведення: ресурсозберігаючі (такі, що економлять) і синергетичні (ефектодобавляючі):

1) ресурсозберігаючі інновації спрямовані на скорочення сукупних витрат за збереження величини ефекту;

2) синергетичні – спрямовані на збільшенні ефекту за збереження суми сукупних витрат.

Таким чином, запропонована класифікація дає змогу точно позиціонувати інновації, побачити їх спрямованість та оцінити ефективність інноваційної діяльності їх використання [6, с. 98].

У теорії і практиці управління нововведеннями широко використовуються поняття «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес». Однак слід зазначити, що нині не існує однозначного розуміння сутності цих явищ. У результаті проведеного аналізу з'ясувалися значні розбіжності в термінології.

Отже, природно виникає питання: чи слід розглядати інноваційну діяльність як процес або слід уважати, що інноваційна діяльність та інноваційний процес – абсолютно різні поняття і їх слід розрізняти?

Аналізуючи поняття «діяльність» і «процес», представлені в діючих документах підприємств [7, с. 190], можемо зробити висновок:

1. Діяльність визначається як сукупність процесів і процедур, що виконуються послідовно і/або паралельно, що перетворюють безліч матеріальних і/або інформаційних потоків (входи) в безліч матеріальних і/або інформаційних потоків з іншими властивостями (виходи). При цьому діяльність здійснюється відповідно до заздалегідь визначеної і постійно коректованої мети зі споживанням фінансових, енергетичних, трудових і матеріальних ресурсів за виконання обмежень із боку зовнішнього середовища. Види діяльності можуть бути представлені процесами і процедурами.

2. Під процесами слід розуміти «сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих видів діяльності, перетворюючій входи на виходи, що підлягає поліпшенню, постійному моніторингу та вимірюванню».

3. Процедура – це «сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих видів діяльності, перетворюючій входи на виходи, виконувана встановленим способом, описаним у нормативних, керівних, що регламентують, та інших документах». Методичний документ включає в себе цілі та сферу діяльності; описує, що має бути зроблено, ким, коли, де й як; які матеріали, документи та яке обладнання повинно бути використано; як повинні бути організовані управління і реєстрація даних. Таким чином, стає ясно, що «інноваційна діяльність» значно ширше й ємне поняття, ніж «інноваційний процес». Отже, буде правильним розділити ці поняття й уточнити область їх застосування [7, с. 132]. На нашу думку, інноваційна діяльність підприємства – це цілеспрямована й організована діяльність, спрямована на якісну зміну видів, форм і методів господарювання, що складається із сукупності взаємодіючих і взаємопов'язаних процесів і процедур, що включає основні етапи: ідею, маркетинг, розробку та проектування, виробництво, збут, післяпродажне обслуговування.

Загальна схема інноваційної діяльності промислового підприємства представлена на рис. 2.

Таблиця 1

Основні стадії підготовки і прийняття управлінських рішень у сфері інноваційної діяльності промислових підприємств

Назва	Ціль
Відбір можливих альтернатив розвитку підприємства, прогноз очікуваних результатів кожного варіанту	Формування стратегії розвитку підприємства
Конкретизація стратегії розвитку в альтернативних інноваційних проектах	Формування перспективного плану розвитку підприємства
Оцінка й аналіз економічної ефективності альтернативних інноваційних проектів	Відбір інноваційних проектів, формування інноваційного та інвестиційного портфелів підприємства
Оцінка показників ризику інноваційних проектів	Збір заходів зі зниження ризику інноваційних проектів
Оптимізація основних показників економічної ефективності інноваційної діяльності, прийняття управлінського рішення	Формування оперативного плану реалізації інноваційної діяльності

Отже, інноваційна діяльність включає [8, с. 225]: науково-дослідні, прикладні та експериментальні роботи, необхідні для створення інновацій; роботи, пов'язані зі створенням серійних зразків нової продукції та технологій; роботи, пов'язані із сертифікацією і стандартизацією інноваційних продуктів, із проведенням маркетингових досліджень і організацією ринків збуту інноваційних продуктів; усі види посередницької діяльності й інші види робіт, що взаємопов'язані в єдиний процес із метою створення і поширення інновацій.

Аналіз інноваційної діяльності сучасних промислових підприємств показує, що впровадження та реалізація інноваційних проектів можливі з різним ступенем економічної ефективності, яка багато в чому залежить від якості прийнятих управлінських рішень.

Під час підготовки та прийняття управлінського рішення у сфері інноваційної діяльності виділяємо п'ять основних стадій (табл. 1), з яких три останні є пріоритетними в дослідженні.

При цьому необхідно враховувати вплив таких факторів: привабливість проектів; інноваційний потенціал промислового підприємства; зовнішнє середовище. Наведені фактори взаємопов'язані і мають комплексний вплив на економічну ефективність інноваційної діяльності.

Висновки. Отже, інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, що одержав втілення

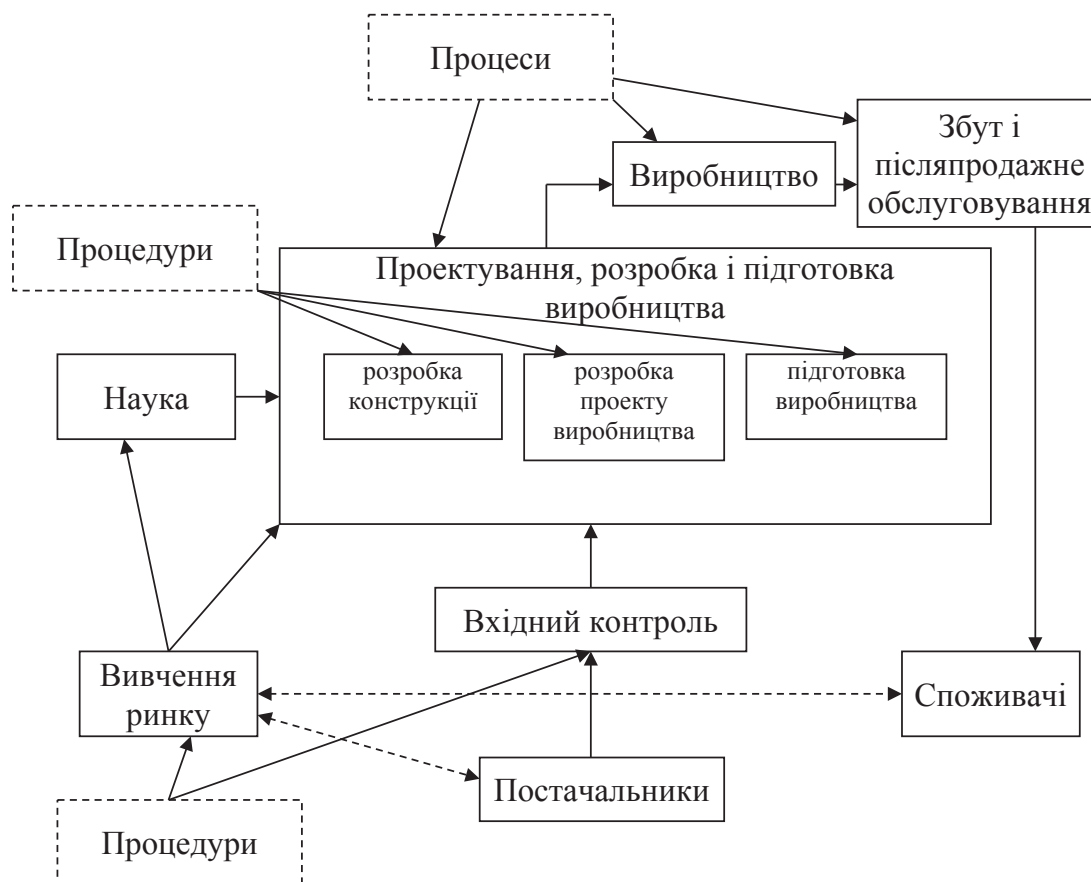

Рис. 2. Модель інноваційної діяльності машинобудівного підприємства

у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг. На сучасному етапі інноваційну

діяльність економічного суб'єкта необхідно розглядати як цілісну систему, спрямовану на безперервний розвиток. Інноваційні процеси різного масштабу і рівня становлять основу розвитку сучасного підприємства.

Список літератури:

1. Балацкий Е. Инновационный сектор промышленности / Е. Балацкий // Экономист. – 2009. – № 1. – С. 20–33.
2. Белова Е.А. Управление инновационной деятельностью предприятия / Е.А. Белова // Проблемы развития предприятий: теория и практика : материалы Всерос. научно-практической конференции. – Самара : Самар. гос. экон. акад., 2009. – 120 с.
3. Завальнюк В.В. Фактори і принципи формування інноваційного потенціалу підприємств машинобудування / В.В. Завальнюк // Науковий огляд. – 2015. – Т. 9. – №. 10. – С. 20–28ю
4. Завальнюк В.В. Проблеми інвестиційного забезпечення розвитку інноваційних процесів машинобудівного комплексу України / В.В. Завальнюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – С. 104–108.
5. Завальнюк В.В. Принципи управління інноваційною діяльністю / В.В. Завальнюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – Т.1. – № 5. – С. 182–185.
6. Зуев А. Инновации в сфере управления и организации бизнеса / А. Зуев // Риск. – 2012. – № 3. – С. 96–104.
7. Перерва О.Л. Экономика и управление инновационными процессами на промышленном предприятии: теория, методология, практика : [монографія] / О.Л. Перерва. – М. : МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2011. – 280 с.
8. Тимошенко Л.М. Інвестиції та інвестування в соціалізації економіки України: теорія, методологія, перспективи : [монографія] / Л.М. Тимошенко, Н.М. Дєсва. – Дніпропетровськ : Пороги, 2009. – 509 с.

УДК 658

Мариненко Н.Ю., к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та фінансів
*Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя*

ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АДАПТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Мариненко Н.Ю. Оцінювання потенціалу адаптивного розвитку підприємства. У статті проаналізовано наявні підходи до оцінювання потенціалу розвитку підприємства. Обґрунтовано доцільність застосування та обмеження у використанні кожного з них. Розроблено підхід до оцінювання зміни рівня потенціалу адаптивного розвитку підприємства під впливом реалізації обраних управлінських рішень щодо адаптивних заходів.

Ключові слова: потенціал, оцінювання, адаптивний розвиток, управлінські рішення, зовнішнє середовище.

Мариненко Н.Ю. Оценка потенциала адаптивного развития предприятия. В статье проанализированы существующие подходы к оценке потенциала развития предприятия. Обоснована целесообразность применения и ограничения в использовании каждого из них. Разработан подход к оценке изменения уровня потенциала адаптивного развития предприятия под влиянием реализации выбранных управленческих решений по адаптивным мероприятиям.

Ключевые слова: потенциал, оценка, адаптивное развитие, управленческие решения, внешняя среда.

Marynenko N.Yu. Evaluation of the enterprise adaptive development capacity. Existing approaches to evaluating the enterprise development potential are analyzed in the paper. Expediency and limitations of the use of each of them are substantiated. The approach to evaluating the level of changes of the enterprise's adaptive development capacity being influenced by the implementation of selected managerial decisions on adaptation measures is developed.

Keywords: potential, evaluation, adaptive development, managerial decisions, external environment.

Постановка проблеми. Проблеми адаптації підприємств до викликів ринку та пошук можливостей їхнього оптимального стратегічного розвитку є

надзвичайно актуальними. Особливого значення в сучасних умовах набуває необхідність формування системи адаптації підприємства до змін зовнішнього